

Vinicije B. Lupis: IVAN FERDINANDOV LUPIS – IZUMITELJ TORPEDA
Matica hrvatska - Ogranak Rijeka, Rijeka 2021.

Monografija Ivan Ferdinandov Lupis – izumitelj torpeda, tiskana u nakladi Matice hrvatske – Ogranak Rijeka predstavlja izvorni znanstveni doprinos Vinicija B. Lupisa proučavanju povijesti hrvatskih obitelji na Jadranu, ali i pojedinih članova obitelji Lupis koji su se istaknuli na znanstvenom, kulturnom, političkom i tehničkom polju. U tom smislu je znanstveni doprinos novog izdanja riječkog ogranka Matice hrvatske neosporan i predstavlja dragocjeno polazište za daljnja istraživanja o izumitelju torpeda Ivana Ferdinandova Lupisa.

Obitelj Lupis, u latiniziranoj formi prezimena Vukić i Vukičević pripada pelješkim pomorskim rodovima, iz kojih su potekli brojni kapetani, brodovlasnici, iseljenici, ali i političari i novinari. Ova knjiga je odgovor na neutemeljena pisanja o porijeklu obitelji, koje je nastalo usljed neujednačenog pisanja prezimena. Arhivski dokumenti iz obitelji Lupis iz 17. i 18. stoljeća, kao i niza arhiva: Državnog arhiva u Dubrovniku, Biskupskog arhiva u Dubrovniku, Župnog arhiva u Vignju, Arhivskog spremišta u Korčuli, Državnog arhiva u Rijeci, kao i Državnog arhiva u Beču potvrdili su jasnu genealogiju riječkog ogranka roda Lupis. Donja Nakovana je mjesto iz kojeg potječe obitelj Lupis, koja je po obiteljskoj predaji izbjegla iz Bosne poslije turskog osvajanja, nakovanska obitelj Lupis preseljenjem jednog ogranka ostavila vrijedan trag u gradu Rijeci, kako na kulturnom, tako i na gospodarskom planu. Obitelj Lupis je u pomorskoj privredi poluotoka Pelješca kroz više stoljeća dala niz istaknutih članova, a prije svega tijekom ekonomskog uzleta u prvoj i drugoj konjukturi pomorske privrede Dubrovačke Republike u 18. stoljeću. Lupisi su bili dokaz, kako se svojim znanjem i vještinama može steći znatan kapital, ali i u isto vrijeme biti i aktivni čimbenik u svojoj zajednici. To se očitovalo u položajima unutar upravnih jedinica - kaznačija, Bratovštine sv. Mihovila u Vignju, te važne uloge u utemeljenju crkvene župe sv. Mihovila, a prije svega zbog više svećenika iz obitelji Lupis koji su kao obrazovani članovi obitelji često vodili poslove svojoj braći pomorskim kapetanima i dioničarima dubrovačke trgovačke flote. Riječki ogranak peljeških Lupisa iz Donje Nakovane bio je samo jedan od iseljenih ogranka obitelji. Lupisi kao pomorci, ali i svojevrсни avanturisti zarana su započeli iseljavanje u: Afriku, New Zeland, Australiju, Sjevernu i Južnu Ameriku. Ovom se knjigom ukazalo na brojne dokumente koji govore o obitelji Lupis iz ranijih stoljeća, kada je riječki ogranak još bio na Pelješcu, kao i na problem grafije prezimena obitelji, koje je često unosilo zabunu i ponudilo materijala za prisvajanje peljeških Vukića – Lupisa od strane talijanske historiografije, što je posve neutemeljeno i još jedan od niza povijesnih plagijata. Otkrivanjem arhivskih dokumenata

iz Dubrovnika, konačno je riješena enigma o majčinu porijeklu. Ivan Ferdinandov Lupis po majci potječe iz hercegovačke obitelji Perić, čiji je djed Božo Nikolin Perić bio pomorski kapetan, nastanjen u Dubrovniku, a baka iz konavoske obitelji Šnjurić. Tiskanjem dvaju personalnih spisa Ivana Ferdinandova Lupisa, dao se obol faktografskom poznavanju života izumitelja torpeda, okončavši brojne nedoumice u svezi njegove vojne karijere. Po ovom aktu sam Ivan Lupis dobio je plemićku titulu i grb s predikatom «von Rammer/ potapač», s devizom „upornost pobjeđuje“. Dobijanje viteškog statusa kapetana fregata Ivana Lupisa, po aktu obrazloženim njegovim vojnim putem, zalaganjem i izumom torpeda, ali ne i obiteljskim korjenima, dok je grb evidentno sastavljen od elementa grba pučanske obitelji Lupis iz Dubrovačke Republike iz dva sačuvana grbovnika u Dubrovniku i Beogradu, odnosno na temelju nadbiskupskog grba Arkandjela Lupisa i očito Bartula Franova Lupisa. Ivan Lupis je svojim izumom, novog učinkovitog ratnog oružja posve izmjenio povijest ratovanja, a ma koliko neki dvojili o usavršavanju sa strane Roberta Whiteheada, car je u svom aktu jasno odlučio tko je izumitelj.

Dvojimo moralno, da li je jedno epohalno oružje koje proizvelo toliko stotina tisuća smrti, ono čime se netko treba ponositi? Prije 1500. godina posvetio je Sv. Augustin nekoliko poglavlja u svojem djelu *De civitate Dei*, jednostavnom dokazivanju da svaka borba, pa i ona divljih životinja, ima za svrhu uspostavljanja ravnoteže i sklada, koje on naziva mirom. Tu jednostavnu istinu, da čovjek u svemiru teži za skladom, a ne za neskladom preokrenuti u to da se veliča rat kao normalno stanje, ostalo je pridržano mudrosti 20. stoljeća. Ustvari, ljudska povijest u doba visokih kultura jest povijest političkih sila. Oblik te povijesti je rat, a mir je njegov dio, odnosno nastavak rata drugim sredstvima. Koliko je Lupisov izum bio nesretan u ljudskoj povijesti, a koliko je pridonio ekvilibriju snaga ostaje velikom enigmom, nesumnjivo je torpedo obilježilo povijest austro-ugarske monarhije jednim od njenih najvećih tehnoloških dometa, ali umnogome i obilježilo industrijski razvitak grada Rijeke i u tome se krije važnost ideje Ivana Lupisa, predanog austrijskog pomorskog časnika koji je u svojim genima nosio stoljetnu tradiciju peljeških pomoraca.

Razvoj pomorske vojne industrije u gradu Rijeci bez sumnje duguje mnogo Lupisovu izumu, ali on nije bio usamljeni član riječkog ogranka ove pelješke obitelji koji su pridonjeli razvoju ove najvažnije hrvatske luke tijekom više od jednog stoljeća, da istaknemo samo njegovog prvog rođaka Antuna Lupisa. Ova svojevrsna monografija o obitelji Lupis iz Donje Nakovane na Pelješcu, koja prezentira više istaknutih članova obitelji, govori o povezanosti Hrvatske sa Sredozemljem, žilom kucavicom Europe, odnosno onog najboljeg što je iznjedrio

hrvatski narod, a to je velika pomorska baština, koja je svoj apogej doživljela u dionici pomorstva Dubrovačke Republike i Boke kotorske.

Riječka epizoda obitelji Lupis trajala je oko stoljeće i pol u dugotrajnoj obiteljskoj sagi, i bila je jedan bljesak kreativnosti koja je omogućena s prosperitetnom i perspektivnom sredinom tadašnje Rijeke, prije dolaska totalitarnih sustava i gušenja konstante individualnosti. Nadam se, kako će ova knjiga biti obol u boljem poznavanju riječko – dubrovačkih veza kroz više stoljeća, sve do novinara Ivana Lupisa Vukića, koji je prvi javno pisao o političkom fenomenu Riječke rezolucije u britanskom tisku početkom 20.-og stoljeća, te djeda autoraknjige – Vinicija Antonova Lupisa, dugogodišnjeg kapetana na riječkoj Jadroliniji od njezinih početaka. Isto tako njegov otac Anton Ivanov Lupis zapovjedao je na parobrodima *Napredak* i *Podmladak* brodarske tvrtke *Progres* sa Sušaka, što sve govori o dugotrajnim gospodarskim i političkim vezama hrvatskog juga i Rijeke tijekom više stoljeća u kontinuitetu.

I da podcrtamo, izumitelja torpeda na temelju svega iznesenog treba zvati jednostavno Ivan Ferdinandov Lupis, odnosno Ivan Lupis (s kolokvijalnim obiteljskim nadimkom Vukić), onako kako bi da je danas živ bio upisan u administrativnim knjigama, i kako mu se šira obitelj ujednačeno preziva već stoljećima, usprkos svim lutanjima tijekom stoljeća administracijâ koje nisu vođene na hrvatskom jeziku. Ima pokušaja nazivanja Ivana Blaž, jer rimokatolici prilikom krštenja dobijaju tri imena, u ovom slučaju radi se o formi: Ivan, Blaž, Ignacije, a u životu se koristilo uobičajeno samo prvo ime. Isto tako sam nadimak, koji je ustvari izvorno prezime nije na Pelješcu nikada bio primjenjivan u onoj formi kao na otoku Korčuli, da se upisivalo u zemljišne knjige, ili ine dokumente, već je on bio u internoj uporabi između istih članova roda. Nadimak Vukić do današnjeg zadržali su samo Lupisi u Kućištu i frakcija u Nakovani, gdje se kod obije frakcije čak zadržalo i u administraciji tijekom 19. stoljeća, što je u knjizi zorno i prikazano. Stoga, izumitelja torpeda ne bi trebalo nazivati i Vukić, već samo Lupis.

Upravo jedan od zadanih ciljeva ove knjige bilo je detaljno citiranje svih inačica grafije imena i prezimena njegovih daljnjih i bližih rođaka, kako bi se uvidio stvarni oblik i nacionalni osjećaj Ivana Lupisa. Isto tako, u prvim objavama na hrvatskom jeziku o izumitelju torpeda s početka prošlog stoljeća, u reviji *Jadranska straža*, gdje je jedan od suradnika bio njegov rođak Ivan Lupis Cvitkov/Vukić, izumitelja torpeda naziva se posve jednostavno - Ivan Lupis. Nadam se, kako će ova knjiga jednom za vjeka prekinuti sa sluganskim mentalitetom u hrvatskoj znanosti i prestati Hrvate, tada u prošlosti prisiljene u službenim administracijama prevoditi svoja imena i prezimena, sada u slobodnoj Hrvatskoj nazivati Giovanni, poput razdoblja latentne prisilne talijanizacije u 19. stoljeću ili fašističkog razdoblja, već Ivan Ferdinandov Lupis.